

Чорнолоз Юлія, ст. 2 курсу економічного факультету; науковий керівник – к.е.н, доцент Матвійчук О. В. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

***Анотація.** У статті досліджено сутність прибутку як економічної категорії, його значення у фінансово-господарській діяльності підприємства. Розглянуто роль прибутку у розвитку підприємства в сучасних ринкових умовах. Проведено аналіз різних підходів щодо управління прибутком. Запропоновано структурну схему управління прибутком підприємства. Виявлено необхідні умови ефективного управління і вдосконалення процесу управління прибутком підприємства.*

***Ключові слова:** прибуток, прибуток підприємства, управління прибутком, розподіл прибутку.*

***Аннотация.** В статье исследована суть прибыли как экономической категории, её значение в финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Рассмотрена роль прибыли в развитии предприятия в современных рыночных условиях. Проведён анализ различных подходов к управлению. Предложена структурная схема управления прибылью предприятия. Выявлены необходимые условия эффективного управления и совершенствования процесса управления прибылью предприятия.*

***Ключевые слова:** прибыль, прибыль предприятия, управление прибылью, распределение прибыли.*

***Annotation.** In the article the essence of profit as an economic category and its importance in the financial-economic activity is learned. The role of profit in enterprise development in the current market conditions is shown. The analysis of different approaches to the management of profit is given. A block diagram profit management company is proposed. It is discovered the necessary conditions for effective management and improvement the profit management company.*

***Keywords:** profits, profit management, office of profit, income distribution.*

На сучасному етапі розвитку ринкового середовища господарювання власників підприємств цікавить не тільки отримання прибутку у поточному періоді, але й максимізація його у довгостроковому періоді.

Для досягнення цієї мети на перший план виходять питання, пов'язані з ефективністю управління прибутком. Керівники вітчизняних підприємств, як правило, забезпечення довгострокової прибутковості підприємства розглядають як другорядну мету, що має сприяти досягненню стійких конкурентних переваг, збільшенню ринку збуту, забезпеченню інтенсивної економічної діяльності, задоволенню певних потреб споживачів, створенню пізнаваного бренду та ін.

Поширеність використання такого підходу пов'язана з недостатністю наукового забезпечення керівників підприємств відповідною літературою та з відсутністю цілісного методичного обґрунтування управлінських рішень у цій сфері.

Отже, значна роль прибутку в розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників, персоналу та держави визначають необхідність дослідження шляхів вдосконалення його формування та розподілу.

Серед науковців, які займалися питаннями прибутку підприємства варто виділити Г. Азгальдова, І. Бланка, І. Балабанова, Л. Бадалова, Б. Данилишина, Дж. Джурана, С. Дорогунцова, І. Каца, Г. Крамаренко, М. Коробова, Л. Лігоненко, А. Мазаракі, А. Маршалову, Н. Менкью, М. Мельникову, Л. Омелянович, А. Поддєрьогіна, Р. Солоу, А. Садекова, Р. Сайфуліна, О. Стоянову, Н. Ушакову, М. Чумаченка, А. Шеремета.

Мета нашої статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад визначення прибутку та виявленні шляхів удосконалення його формування та розподілу. Для того, щоб досягти мети, необхідно розглянути теоретичні та методологічні засади визначення прибутку, а також визначити шляхи підвищення прибутковості підприємства.

Прибуток за К. Марксом, – це перетворена форма додаткової вартості, результат відношення між необхідним і додатковим робочим часом [1].

Дж. М. Кейнс розглядав прибуток у системі макроекономічних показників регулювання соціально-економічних процесів у державі за допомогою ефективного попиту.

І. А. Бланк при визначенні прибутку одним із перших в Україні використав поняття співвідношення ризику і доходу. На думку вченого, прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [1].

В економічній енциклопедії подається таке визначення прибутку:

«Прибуток – перевищення доходів від продажу товарів і послуг над витратами на виробництво і продаж цих товарів; узагальнюючий показник фінансових результатів господарської діяльності; визначається як різниця між виторгом від реалізації продукту господарської діяльності і сумою витрат факторів виробництва на цю діяльність у грошовому вираженні» [2].

В умовах ринкової економіки прибуток на рівні підприємства виступає як безпосередня мета виробництва, що зумовлено притаманною капіталу тенденцією до самозростання. Прибуток називають об'єктивною економічною категорією товарно-грошових відносин, важливим фінансовим синтетичним показником діяльності підприємства, а також джерелом фінансових ресурсів підприємства, які відіграють вирішальну роль у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності.

Прибуток є грошовою формою чистого доходу суспільства. Як економічна категорія, він відображає сукупність економічних відносин, пов'язаних з утворенням національного доходу і його розподілом. Проблеми та перспективи економіки і управління економічного аналізу. Його сутність змінювалась, доповнювалась і оновлювалась відповідно до тенденцій розвитку економічної теорії.

Необхідною умовою вдосконалення механізму формування та використання прибутку підприємства є розрахунок потреби прибутку. Економічне обґрунтування останнього проводиться на основі детального планування окремих напрямків використання коштів для досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства. При цьому він повинен бути підкріплений реальними можливостями підприємства щодо отримання необхідної суми прибутку.

Для вдосконалення формування прибутку підприємства та економічного обґрунтування його потреби пропонуємо здійснювати планування його розподілу в такому порядку:

1. Визначення потреби у прибутку за напрямками його використання;
2. Формування цільової структури розподілу прибутку;
3. Визначення пріоритетності у використанні прибутку за окремими напрямками використання;
4. Балансування потреби у прибутку за напрямками його використання з можливостями отримання прибутку при здійсненні господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Під час розподілу прибутку необхідно встановити обґрунтовані пріоритети розподілу з урахуванням обмеженості ресурсів та визначити конкретні цілі, для досягнення яких будуть мобілізуватися ресурси підприємства.

Стратегічними завданнями управління підприємства, з огляду на те як необхідно проводити розподіл прибутку, є:

- забезпечення ефективності діяльності за ключовими напрямками діяльності;
- забезпечення додаткового розвитку і отримання максимальної вартості підприємства;
- забезпечення стабільної прибутковості діяльності;
- створення нових і розвиток існуючих напрямків діяльності для забезпечення подальшого розвитку;

- виконання реальних можливостей і концентрації потужностей, з метою створення потенціалу розвитку;
- розвиток підприємства шляхом ефективного використання капіталу;
- забезпечення реальних гарантій для подальшого розвитку;
- створення стійкого потенціалу розвитку за різних сценаріїв змін.

В умовах функціонування ринкової економіки України механізм розподілу прибутку має велике значення, адже у ньому відображається ефективність господарської діяльності, від нього залежить дієвість господарської самостійності й самофінансування підприємств. Від удосконалення форм і методів розподілу прибутку залежить зацікавленість підприємств та окремих працівників у постійному підвищенні ефективності діяльності та покращенні кінцевих фінансових результатів.

Питання величини прибутку, шляхи його використання та підвищення розглядаються на прикладі ТОВ «Керамейя» (табл. 1).

Таблиця 1

Показники майнового стану ТОВ «Керамейя» за період 2012–2014р., тис. грн.

Показник	Рік			Відхилення (+,-) за рік	
	2012	2013	2014	2012	2014
Надходження основних засобів, тис. грн.	11,00	28,00	43,00	17,00	15,00
Вибуття основних засобів, тис. грн.	35,00	42,00	61,00	7,00	19,00
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,00019	0,00039	0,0006	0,0002	0,00021
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,0006	0,00071	0,00085	0,00011	- 0,0003
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,33	0,37	0,48	0,04	0,11
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,68	0,63	0,52	-0,05	-0,011

Головною метою створення та подальшої діяльності будь-якого господарюючого суб'єкту, не залежно від виду його діяльності чи форми власності, є отримання кінцевого фінансового результату. Тобто, фінансовий результат – це прибуток або збиток який отримує господарюючий суб'єкт внаслідок своєї діяльності. Прибуток – це частина виручки, що залишається після відшкодування усіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. Характеризуючи надлишок надходжень над витратами ресурсів, прибуток є метою підприємницької діяльності та основним її

економічним показником. Він є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази і продукції, всі форм інвестування. Він служить джерелом сплати податків.

Враховуючи значення прибутку, вся діяльність підприємства спрямована на те, щоб забезпечити зростання його величини або принаймні стабілізувати її на певному рівні. Тому основний принцип діяльності підприємства (фірми) складається в прагненні до максимізації прибутку. З цієї причини прибуток виступає основним показником ефективності виробництва [3].

Найважливішим показником фінансового стану підприємства є ліквідність, сутність якої полягає в можливості підприємства в будь-який момент розрахуватися за своїми зобов'язаннями (пасивам) за допомогою (за рахунок) майна (активів), яке є на балансі, тобто в тому, як швидко підприємство може продати свої активи, отримати грошові кошти і погасити заборгованість перед постачальниками, і банком щодо повернення кредитів, перед бюджетом та позабюджетними централізованими фондами із сплати податків та платежів, перед працівниками з виплати заробітної плати тощо (табл. 2).

Таблиця 2

Показники ліквідності ТОВ «Керамейя» за 2012–2014 рр.

Показник	Рік			Відхилення, (+, -), 2014 р. до 2012 р.
	2012	2013	2014	
Коефіцієнт покриття	2,3	6,8	5,3	3,0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,2	5,4	2,5	1,3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	2,9	1,5	1,3
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	20177	102848	107841	87663,7

Наступним важливим показником аналізу фінансового стану ТОВ «Керамейя» є рентабельність (табл. 3).

Таблиця 3

Показники рентабельності ТОВ «Керамейя» за 2012–2014 рр.

Показник	Рік			Відхилення, (+, -), 2014 р. до 2012 р.
	2012	2013	2014	
Коефіцієнт рентабельності активів	24,0	10,7	10,6	-13,4
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	16,0	4,6	4,2	-11,8
Коефіцієнт рентабельності продукції	17,8	5,8	5,8	-12,0
Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,8	0,2	0,2	0,6

Рентабельність не просто статистичний, розрахунковий параметр, а складний комплексний соціально-економічний критерій. На відміну від прибутку, він характеризує ефективність фінансової діяльності будь-якого конкретного економічного суб'єкта щодо всіх інших (індивідуальних підприємств, організацій, регіонів, окремих країн і світу в цілому), незалежно від розмірів і характеру економічної діяльності. Ця якість додає рентабельності, з одного боку, форму економічної категорії, що виражає економічні відносини між економічними суб'єктами з приводу результативності використання чинників капіталу, а з іншого – характер об'єкту і інструменту фінансового менеджменту.

На підставі проведених досліджень можна зробити висновок, що прибуток підприємства повною мірою піддається управлінським діям, які ґрунтуються на певних принципах і наукових підходах. Це ще раз підкреслює, що для управління прибутком підприємства як економічним об'єктом, який має велике значення для підприємства і покликаний виконувати стимулюючу функцію в його діяльності, необхідно застосувати дієві інструменти управління. Значна роль прибутку в розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників і працівників визначають необхідність ефективного і безперервного управління ним. Управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах.

Роль і значення прибутку підприємства в умовах ринкової економіки виявляються в такому:

- прибуток підприємства є основним спонукальним мотивом будь-якого виду бізнесу, головною кінцевою метою підприємницької діяльності;
- прибуток підприємства створює базу економічного розвитку держави в цілому.

- можливість держави успішно виконувати покладені на неї функції і здійснювати намічені програми розвитку економіки дає механізм перерозподілу прибутку підприємства через податкову систему;

- прибуток підприємства виступає критерієм ефективності діяльності суб'єкта господарювання;

- прибуток є постійно відтворюваним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства, і чим вище рівень прибутку підприємства, тим менш його потреба у залученні фінансових коштів із зовнішніх джерел і вище рівень самофінансування його розвитку. Останнє є важливим критерієм фінансової стійкості підприємства;

- прибуток виступає головним джерелом зростання ринкової вартості підприємства.

Дослідження ролі і значення прибутку в розвитку підприємства показує, що прибуток – один з головних аспектів діяльності підприємства. Це визначає необхідність ефективного і безперервного управління ним. Управління прибутком представляє собою процес пошуку і прийняття управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання на підприємстві. Необхідно зазначити, що принципи управління прибутком залежать від багатьох факторів, головними із яких є особливості галузевої приналежності, спеціалізація підприємства, його організаційна форма і форма власності, цілі стратегічного розвитку й етапи реалізації стратегії і т. д. Це зумовлює поряд з використанням загальноприйнятих принципів управління прибутком необхідність розробки особливих принципів для кожного конкретного підприємства індивідуально, ґрунтуючись на системному підході і комплексному аналізі його діяльності. Дослідження принципів управління дозволяє застосовувати обмірковані, аргументовані дії і рішення при розробці інструментів управління прибутком.

Аналіз наукових підходів до економічного управління різними економічними об'єктами дозволив встановити необхідність застосування до управління прибутком наступних наукових підходів: системного, комплексного, інтеграційного, маркетингового, функціонального, динамічного, відтворювального, процесного, нормативного, кількісного (математичного), адміністративного, поведінкового, ситуаційного. Кожний з перерахованих підходів відображає чи характеризує один з аспектів управління прибутком підприємства чи їх сукупність.

Отже, в умовах ринкової економіки підприємство здійснює свою виробничо-торгівельну діяльність самостійно, але конкуренція, що полягає в змаганні підприємств за споживача їх продукції, змушує продавця (виробника) безперервно вдосконалюватися. Підприємство, що прогало в цій боротьбі, звичайно стає банкрутом, а відтак не може оплатити вартість товару, робіт і послуг, розраховуватися з бюджетом за обов'язковими платежами. Тому щоб не стати банкрутом, підприємство мусить постійно шукати шляхи поліпшення своєї діяльності.

1. Юрчишина Л. В. Моделювання прибутку на підприємстві / Л. В. Юрчишина // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 3. – С. 88–93.
2. Офіційний web-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2000.— 528 с.